

Primljeno: 18.04.2014.

Pregledni rad

UDK: 373.2.017:371.214.114](497.11:497.4:497.5)

USPOREDNA ANALIZA CILJEVA I ZADATAKA PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA PREMA PROGRAMSKIM KONCEPCIJAMA U SLOVENIJI, HRVATSKOJ I SRBIJI

Danijela Apostolović, Master odgajateljica u predškolskim ustanovama,
PU "Pionir", Jagodina
a.danijela72@gmail.com

SAŽETAK

U radu su predstavljeni programi (kurikulumi) predškolskog odgoja i obrazovanja u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji kroz detaljni prikaz ciljeva i zadataka predškolskog odgoja u ovim društvima. Primjenjena je deskriptivna metoda i postupak raščlanjivanja sadržaja aktualnih programskih dokumenata. Polazeći od činjenice da se programi (kurikulumi), po sadržaju i strukturi međusobno razlikuju, rezultati naših teorijskih razmatranja ukazuju na iste temeljne ciljeve institucionalnog predškolskog odgoja i obrazovanja u ovim društvima. Javljaju se i razlike u konkretizaciji općih, globalnih i pojedinačnih ciljeva u ovim programima (kurikulumima), kojima se potiče razvitak djeteta, čime potvrđujemo u predškolskim programima (kurikulumima) u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji utvrđenost različito postavljenih odgojno-obrazovnih ciljeva, u odnosu na dijete i njegove aspekte razvitka.

Ključne riječi: odgojno-obrazovni ciljevi, predškolski odgoj, program (kurikulum)

UVOD

Sistem institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja uglavnom proizilazi iz celokupne strategije obrazovanja društva na nacionalnom nivou. Društveno organizovano institucionalno predškolsko vaspitanje i obrazovanje u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji, obavlja se u predškolskim ustanovama u kojima je evidentno da se rad vaspitača sa decom ranog uzrasta bazira na utvrđenim osnovama predškolskog programa (kurikuluma). Poznavanje koncepcije jednog programa (kurikuluma), odnosno njegovih *osnovnih odrednica* (ciljeva, zadataka, principa, načela vaspitno-obrazovnog rada i ostalih elemenata), značajno je za vaspitače kao realizatore i kreatore vaspitno-obrazovne prakse. Predškolski program (kurikulum), sa svim svojim elementima sve ovo ostvaruje, jer realizacijom istaknutih ciljeva u programu vezanih za dete, doprinosi detetovom opštem razvoju i samoaktualizaciji, u skladu sa koncepcijom *programa* (kurikuluma), i konkretnim prilikama u kojima dete egzistira kao važan član društva. U sve tri programske koncepcije, dete je *glavna odrednica* od koje se pošlo u koncipiranju predškolskog programa (kurikuluma). U osnovi slovenačkog, hrvatskog i srbijanskog predškolskog programa (kurikuluma), stoji *ideologija* na kojoj se ovi programski dokumenti temelje. To je *vaspitna filozofija* ovih društava od koje se pošlo u koncipiranju aktualnih programskih dokumenata. Zavisno od strukturalnih *elemenata* ili nekih drugih odrednica koji se ističu u sadržaju ovih programskih koncepcija, jasno se uočava i *sistem vrednosti i prioriteta* u ovim društvima. U sve tri programske koncepcije polazi se od *deteta* kao konkretnog i celovitog bića, stoga se holizam u vaspitanju dece, naglašava u programima.

Orijentisanost slovenačkog, hrvatskog i srbijanskog predškolskog programa (kurikuluma) na dete kao biće, nedvosmisleno ukazuje na humanističku orijentaciju ovih programskih koncepcija. Konkretizacijom i realizacijom vaspitno-obrazovnih ciljeva istaknutih u ovim programima (kurikulumima), ciljano se vaspitava mlada ličnost deteta za život, rad i prosperitet u skladu sa realnim potrebama i potencijalima konkretnog društva.

PREGLED DOSADAŠNJIH ISTAŽIVANJA

U pedagoškoj literaturi koja se bavi teorijskim i praktičnim razvojem predškolskog programa (kurikuluma), često nailazimo na tvrdnju da veliki uticaj na oblikovanje programa (kurikuluma), imaju teorijske osnove na kojima se temelji, kao i načela od kojih se polazi u izradi. Kombinovanjem nekoliko kriterijuma u koncipiranju (programa) kurikuluma, nastaju raznovrsni predškolski programi. Takođe postoji i mišljenje da se određene koncepcijske razlike mogu javiti i u odnosu na teorijska usmerenja koja su u osnovi jednog programa (kurikuluma). U najopštijem smislu prepoznamo *teorije sa humanističkom orijentacijom* koje su usmerene na opšti detetov razvoj, kao i *funkcionalno orijentisane teorije* koje su usmerene na razvoj specifičnih sposobnosti deteta (Kamenov, 2008; Klemenović, 2009; Kopas-Vukašinić, 2010). Ako uzmemo u obzir činjenicu, da su kriterijumi od kojih se polazi u koncipiranju jednog predškolskog programa (kurikuluma) različiti, neke od postavki koje se suštinski odnose na proces vaspitanja i obrazovanja javljaju se kao zajedničke (u koncipiranju predškolskog programa, polazi se od tradicije konkretnog društva i humanističkog shvatanja prirode dečjeg razvoja). Autor Klemenović, ističe da kod nas i u svetu preovladava mišljenje da je integrisani pristup u oblikovanju kurikuluma povezan sa procesom globalizacije i tendencijom da se početnim predškolskim obrazovanjem obezbede jednaki uslovi za razvoj bazičnih sposobnosti dece pred ulazak u formalni sistem obrazovanja (Klemenović, 2009). Autor Kopas-Vukašinić, ističe da razvoj predškolskih programa u Srbiji čija je tradicija duga više od 150 godina, prati strategiju celokupnog društva u određenom vremenu u odnosu na vaspitanje i obrazovanje u datom društvu. U Srbiji, ideje o organizovanom institucionalnom vaspitanju različito su se razvijale a kroz aktuelne predškolske programe bilo je moguće sagledati koncepciju celokupnog predškolskog sistema (Kopas-Vukašinić, 2011). U Sloveniji, autor Lepičnik-Vodopivec u istraživanju koje je sprovedla, ističe da je uloga vaspitača u realizaciji predškolskog programa značajna, jer se on u neposrednom radu sa decom rukovodi filozofijom vaspitanja aktuelnog predškolskog programa (Lepičnik-Vodopivec, 2009). U Hrvatskoj, prema autoru Bavić, predškolsko vaspitanje je još osamdesetih godina doživelo promene koje su se odrazile u koncepciji i praksi predškolskog sistema. Na njegov razvoj uticale su promene koje su se odigrale u porodici, i promene u opštoj koncepciji vaspitanja. Pored promena u zadacima, koji su išli od socijalne prema vaspitno-obrazovnoj dimenziji, naglašava se ekonomska dimenzija i socijalna zaštita dece. Ovako orijentisano vaspitanje dobija novi smisao i značaj jer se usmerava na opšti i razvoj individualnih mogućnosti deteta, iza čega stoje i nova naučna saznanja o detetu (Bavić, 1991). Autor Krstović, ističe da je u pozicioniranju predškolskog vaspitanja i obrazovanja, predstavljenog u predlogu *Nacionalnog okvirnog kurikuluma za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi*, izuzetno važna uloga i značaj predškolskog vaspitanja i obrazovanja u celokupnom sistemu obrazovanja dece na nacionalnom nivou. Takođe, ističe da ova problematika duboko zadire u fundamentalna pitanja o kojima jako treba voditi računa prilikom koncipiranja *Nacionalnog okvirnog kurikuluma* (Krstović, 2014). Na osnovu svega navedenog, možemo konstatovati da bez obzira o kom predškolskom programu se govori (slovenačkom, hrvatskom ili srbijanskom), da bi jedan predškolski program bio kvalitetan, on mora biti teorijski uklopljen i praktično primenljiv u određeni društveni, sociološki i vremenski kontekst društva, odnosno jasno je da društvena uslovljenost vaspitanja uvek određuje koncept sistema predškolskog vaspitanja i obrazovanja u jednom društvu, a samim tim i sadržaj i strukturu jednog predškolskog programa (kurikuluma).

CILJEVI I ZADACI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA U PREDŠKOLSKOM PROGRAMU (KURIKULUMU) U SLOVENIJI

Slovenija je jedna od zemalja iz našeg okruženja koja ima izrađen *nacionalni kurikulum* koji u ovom društvu *predstavlja polaznu osnovu za planiranje i programiranje rada vaspitača u predškolskim ustanovama*. Temelji se na humanističkom shvatanju prirode deteta i njegovog celovitog razvoja. Prema ovom dokumentu, *opšti cilj* predškolskog vaspitanja i obrazovanja proizilazi iz celokupne strategije obrazovanja dece na nacionalnom nivou.

U Sloveniji, u aktuelnom dokumentu *Kurikulumu za vrtce*, predstavljeni su *opšti ciljevi* kurikuluma: otvoren i fleksibilan kurikulum sa različitim programima za predškolsku decu; šira i raznovrsna ponuda u svim segmentima delatnosti predškolskog vaspitanja u vrtiću; uravnoteženija ponuda raznih oblasti i aktivnosti u predškolskom obrazovanju u vrtićima koji ne isključuju dublje zalaženje u pojedine oblasti; veće omogućavanje individualnosti, različitosti i izbor, nasuprot zajedničkoj rutini; stvaranje uslova za veće izražavanje, i svest grupnih razlika (ne-diskriminacija na osnovu pola, socijalnog i kulturnog porekla, pogled nasvet, etnička pripadnost, fizičku i psihičku konstituciju); veći značaj i poštovanje privatnosti i intimnosti deteta; podizanje kvaliteta međusobnih odnosa dece, i dece i odraslih u vrtiću; rekonceptualizacija i reorganizacija vremena u vrtiću; rekonceptualizacija i reorganizacija prostora i opreme u vrtiću; veća autonomija i profesionalna odgovornost vrtića i njihovo profesionalnog osoblja; povećanje uloge evaluacije (kritička evaluacija) u planiranju života i rada u vrtiću; bolja informisanost i saradnja sa porodicom (Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, 1999).

Na osnovu ovako predstavljenih *ciljeva kurikuluma*, možemo reći da oni doprinose ostvarivanju početnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja dece. Zbog svoje otvorenosti i nedovršenosti koja pruža uslove za primenu principa fleksibilnosti, vaspitaču se kao kreatoru prakse pruža mogućnost za samostalno kreiranje sopstvene vaspitno-obrazovne prakse u skladu sa aktuelnom koncepcijom. *Ciljevi* doprinose modelovanju prakse tj. jednoj širokoj, fleksibilnoj i raznovrsnoj ponudi načina, oblika i metoda rada u svim segmentima delatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Vaspitačima se pruža mogućnost da u okviru oblasti aktivnosti (*kretanje, jezik, umetnost, društvo, priroda, matematika*), na naučno utemeljenim postavkama, podstiču i unapređuju celovit dečji razvoj i doprinose ostvarivanju *opšteg cilja predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Sloveniji*. Pomenuti *ciljevi* doprinose stvaranju povoljnih uslova za razvijanje svesti dece o svim mogućim različitostima: etničkim, verskim, socijalno-ekonomskim, razvojnim i dr. Decu predškolskog uzrasta treba od malena učiti da je ovaj svet pun različitosti koje su učestala pojava u svakodnevnom životu i radu ljudi. Intencionalnim uticajima na dete u predškolskoj ustanovi, dolazi do razvijanja svesti o postojanju i prihvatanju svih mogućih različitosti među njima, što automatski dovodi i do formiranja njihovog ispravnog mišljenja o ljudima i svemu što ih okružuje. Ako se uzme u obzir dečja „plastičnost“ i „prijemčivost“ za intencionalne uticaje u predškolskoj ustanovi, pomenuti *ciljevi kurikuluma* su realni, zamislivi i ostvarivi. Značajno je reći, da *ciljevi* doprinose svim aspektima razvoja deteta, uvažavaju se individualne i razvojne razlike, i doprinose stvaranju kvalitetnih socijalnih odnosa među decom i kvalitetnih interakcija sa odraslim osobama. *Ciljevi* podrazumevaju sitem javne odgovornosti vaspitača, što se ogleda u planiranju, posmatranju, praćenju i vrednovanju razvojnih postignuća i stvaralačkih sposobnosti dece, u odnosu na njihov konkretan uzrast i kurikulumom zacrtane vaspitno-obrazovne ciljeve, zatim praćenje i vrednovanje rada vaspitača i njegovog ličnog doprinosa u odnosu na dete, njegov razvoj i vaspitanje, kao i u odnosu na dečji vrtić i istaknute ciljeve predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Sloveniji.

U kurikulumu su utvrđeni vaspitno-obrazovni ciljevi za dve uzrasne kategorije dece u okviru oblasti aktivnosti, predstavljeni *globalni ciljevi, ciljevi* za svaku oblast, *primeri aktivnosti* i definisane su *uloge odraslih* (Strokovni svet za splošno izobraževanje, 1999). Radi preglednosti u pojavu koju proučavamo u *Tabeli 1*. dajemo prikaz oblasti aktivnosti.

Tabela 1: Vaspitno-obrazovni ciljevi po uzrasnim grupama dece u Sloveniji

Uzrast dece	OBLASTI AKTIVNOSTI		Primeri aktivnosti		
uzrast od 1- 3god.	*Globalni ciljevi *Ciljevi *Primeri Aktivnosti *Uloge odraslih	Kretanje	od 1-3 godine		
		Jezik	od 1-3godine		
		Umetnost	od1-6god.	од1-3god.	од3-6god.
Društvo		od 1-3 godine			
Priroda		od 1-3 godine			
Matematika		od 1-3godine			
uzrast od 3-6 god.					

U *Tabeli 1.* zapažamo da *oblasti aktivnosti* u kurikulumu, jesu oblasti rada koje su predviđene za decu u obe uzrasne kategorije. Korelacija sadržaja iz *oblasti aktivnosti* se ostvaruje u svim uzrasnim grupama, a iz globalnih ciljeva proizilaze pojedinačni *ciljevi* koji se sa uzrastom deteta postepeno povećavaju i usložnjavaju. Sadržaji rada su u međusobnom korelacijskom odnosu, što praktično vodi harmoničnom delovanju na sve aspekte dečjeg razvoja. Značajno je reći, da su za svaku oblast aktivnosti jasno definisane uloge vaspitača u okviru kojih su date konkretne preporuke za rad. One se odnose na poželjne postupke u radu koje vaspitač može primeniti u praksi, kao i na izbor metoda, načina i oblika rada sa decom, koji vode ostvarivanju *pojedinačnih* i *globalnih ciljeva* predviđenih kurikulumom. *Vaspitač* u skladu sa uzrastom, razvojnim karakteristikama i mogućim specijalnim potrebama dece, među ponuđenim ciljevima bira one kojima će kod dece razvijati određene sposobnosti. U skladu sa *ciljem*, biraju se adekvatni sadržaji rada koji odgovaraju dečjim interesovanjima. Akcenat je na postizanju optimalnog učinka na detetov opšti razvoj, što nije slučajno ako se uzmu u obzir *zajednička načela preškolskog vaspitanja* i *zajedničke zakonitosti dečjeg razvoja* u kurikulumu, jer se upravo na njima zasniva rad sa decom ranog uzrasta u institucionalnim uslovima preškolskog vaspitanja i obrazovanja dece u Sloveniji.

CILJEVI I ZADACI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA U PREDŠKOLSKOM PROGRAMU (KURIKULUMU) U HRVATSKOJ

U Hrvatskoj u aktuelnim zvaničnim dokumentima, *Programskom usmjerenju odgoja i obrazovanja preškolske djece* i *Prijedlogu koncepcije razvoja preškolskog odgoja*, navodi se da „Opšti cilj delatnosti preškolskog vaspitanja jeste očuvanje fizičkog i mentalnog zdravlja deteta, podsticanje celovitog razvoja svih funkcija, sposobnosti i mogućnosti u skladu sa savremenim naučnim saznanjima, zakonitostima dečjeg razvoja i njegovim stvarnim mogućnostima“ (Ministarstvo kulture i prosvjete, 1991b, 14). Savremeno koncipiran i kognitivno-razvojno orijentisan program preškolskog vaspitanja i obrazovanja u Hrvatskoj, treba da doprinese ostvarivanju *opšteg cilja* delatnosti institucionalnog preškolskog vaspitanja i obrazovanja, koji prvenstveno naglašava *interes deteta kao pojedinca u društvu i razvoj njegovog individualiteta*. Ovaj razvoj podrazumeva pre svega: razvoj pojedinca u skladu sa ličnim potrebama, sposobnostima, mogućnostima, interesovanjima; osposobljavanje pojedinca za tehnološki, društveni, politički, kulturni i ekološki razvoj (Ministarstvo kulture i prosvjete, 1991b).

Zapažamo da iz *opšteg cilja* delatnosti preškolskog vaspitanja i obrazovanja proizilaze i *posebni ciljevi i zadaci* vaspitanja i obrazovanja preškolske dece. To su: očuvanje zdravlja; razvoj emocionalne stabilnosti; samostalnosti, pozitivne slike o sebi; socijalne interakcije, komunikacije; razvoj slobodnog izražavanja, razvoj radoznalosti-ljuboptljivosti, razvoj kreativnosti i intelektualnih sposobnosti (Ministarstvo kulture i prosvjete, 1991b). U ovim istaknutim zadacima u programu, prepoznajemo različite *aspekte razvoja ličnosti* deteta, koji su definisani kao: osnovne telesne potrebe deteta; stvaralačke osobine koje dete spontano pokazuje; radoznalost i aktivan stvaralački odnos prema svetu; komuniciranja (Ministarstvo

kulture i prosvjete, 1991a). Predškolska ustanova je odgovaraje mesto odnosno sredina koje pruža kvalitetne uslove i brojne mogućnosti za razvoj kognitivnih, socijalno-emocionalnih, fizičkih i stvaralačkih sposobnosti deteta. Opšti razvoj deteta se unapređuje kroz utvrđen *sistem aktivnosti* koje se kontinuirano sprovode u predškolskim ustanovama.

U programu se navode i *vrste aktivnosti* u odnosu na vrstu angažovanja deteta. To su sledeće aktivnosti: životno-praktične i radne aktivnosti aktivnosti; raznovrsne igre, društvene i društveno zabavne igre; umetničke aktivnosti, raznovrsno izražavanje i stvaralaštvo deteta, istraživačko-saznajne aktivnosti; specifične aktivnosti sa kretanjem (Ministarstvo kulture i prosvjete, 1991a). Na osnovu ovako predstavljenog *opšteg cilja* predškolskog vaspitanja i obrazovanja u predškolskom programu, kao i *posebnih ciljeva i zadataka* koji proizilaze iz njega, možemo konstatovati da je koncepcija hrvatskog predškolskog programa zasnovana na savremenim saznanjima iz pedagogije, psihologije i sociologije, da se kroz utvrđen *sistem aktivnosti* doprinosi svestranom razvoju ličnosti deteta, razvoju njegovog individualiteta, i podstiče detetov stvaralački potencijal i kreativnost. *Razvoju individualiteta* (na ovoj ideji se zasniva sistem vaspitanja dece u hrvatskoj zajednici), doprinosi kontinuirani boravak deteta u predškolskoj ustanovi što postepeno vodi samorazvoju, odnosno samoaktualizaciji ličnosti deteta. U prilog činjenici o *društvenoj uslovljenosti hrvatskog predškolskog programa* ide globalno predstavljanje opštih postavki delatnosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja dece, u kojima se razvoj pojedinca između ostalog određuje i kroz njegovo osposobljavanje za određeni tehnološki, društveni, politički, kulturni i ekološki razvoj. Osposobljavanje deteta za život u datom društvu je proces koji se vrši od malih nogu, počev od jaslenog uzrasta do predškolskog, kroz sprovođenje intencionalnih uticaja u uslovima institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Polazi se od ideje da kvalitetne vaspitno-obrazovne uticaje treba sprovoditi i u porodici (ona je temelj svega), kako bi se uspostavili komplementarni odnosi u ranom vaspitanju i socijalizaciji ličnosti deteta. Treba naglasiti da hrvatski predškolski program koji je savremeno koncipiran i kognitivno-razvojno orijentisan je *otvoren sistem vaspitanja*, jer podrazumeva uključivanje porodice u aktivno ili povremeno učestvovanje kroz sve značajne segmente programa koji se odnose na boravak deteta u ustanovi. *Otvorenost sistema* podrazumeva i otvorenost predškolske ustanove za primenu različitih modela programa, otvorenost za organizovanje različitih organizacijskih oblika ustanove, fleksibilnu vremensku organizaciju aktivnosti u skladu sa uzrastom, razvojnim i mogućim specijalnim potrebama dece. U Hrvatskoj, predškolski program *predstavlja polaznu osnovu za planiranje i programiranje rada vaspitača u predškolskoj ustanovi*.

CILJEVI I ZADACI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA U PREDŠKOLSKOM PROGRAMU(KURIKULUMU) U SRBIJI

U srbijanskom predškolskom programu, suština institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja se definiše kao „očuvanje, podsticanje i oplemenjivanje spontanih stvaralačkih mogućnosti i svojstava predškolskog deteta, zahtevajući obezbeđivanje uslova za normalan fizički, intelektualni, socijalni, emocionalni i moralni razvoj“ (Ministarstvo prosvete i sporta, 2006,13). Program, *Opšte osnove predškolskog programa* sadrži dva modela predškolskog programa, *Model A* i *Model B*. Program se temelji na humanističkom shvatanju prirode deteta i njegovog celokupnog razvoja. Modeli imaju posebno razrađene ciljeve, vaspitno-obrazovne zadatke i definisan sistem aktivnosti.

U programu su precizno definisani *zajednički vaspitno-obrazovni ciljevi* za oba modela programa: sticanje pozitivne slike o sebi; razvijanje poverenja u sebe i druge; podsticanje samostalnosti, individualne odgovornosti i autentičnosti izraza i delovanja; razvoj intelektualnih kapaciteta u skladu razvojnim potrebama, mogućnostima i interesovanjima; razvoj socijalnih i moralnih vrednosti u skladu sa humanim i tolerantnim vrednostima demokratski uređenog društva osetljivog na porodične, kulturološke i verske različitosti; kultivisanje dečjih emocija i negovanje odnosa nenasilne komunikacije i tolerancije; razvoj motornih sposobnosti i spretnosti; podsticanje kreativnog izražavanja deteta; priprema za nastupajuće tranzicione i kompleksnije periode života

(priprema i adaptacija za polazak u vrtić; u školu; za rekreativni boravak i sl.); razvijanje svesti o značaju zaštite i očuvanju prirodne i društvene sredine (Ministarstvo prosvete i sporta, 2006).

U Srbiji, predškolski program *Opšte osnove predškolskog programa*, predstavlja polaznu osnovu za planiranje i programiranje rada vaspitača u predškolskim ustanovama. Na osnovu predstavljenih ciljeva, možemo reći da oba modela programa sadrže iste bazične ciljeve koji se suštinski odnose na razvojna postignuća deteta, vaspitanje i učenje u ovom dobu. Specifičnost u programu predstavlja istaknut vaspitno-obrazovni cilj koji se odnosi na *pripremu deteta za školu*. Za oba modela postoji poseban program pripreme deteta za školu sa posebno istaknutim ciljevima, zadacima i sistemom aktivnosti. Treba istaći, da oba modela svakako doprinose *opštoj pripremi* deteta za školu, koja podrazumeva izbalansiran razvoj među aspektima razvoja ličnosti i optimalan učinak na njih, i *specijalnoj pripremi* za školu, koja kroz određene sadržaje rada i utvrđen sistem aktivnosti doprinosi sticanju elementarnih sposobnosti i znanja neophodnih za školski način učenja. Program prepoznaje decu sa smetnjama u razvoju, darovitu decu, a maksimalno je prilagođen i deci kojoj srpski jezik nije maternji.

Fizički razvoj deteta, počev od jasnog do predškolskog uzrasta permanentno se podstiče, razvija i unapređuje, jer je on važan preduslov opšte pripremljenosti deteta za školu. *Socijalno-emocionalni razvoj* je u dijalektičkom odnosu, jer se polazi od ideje, da dobar emocionalni razvoj u ranom detinjstvu stvara povoljne uslove za kvalitetan socijalni razvoj u kasnijem dobu. Programom se teži razvijanju samostalnosti deteta, samopoštovanju i jačanju detetovih unutrašnjih snaga, koje će mu kada odraste biti glavni oslonac i odbrambeni mehanizam za fleksibilno snalaženje i uklapanje u sistem društva. Razvoj poželjnih socijalnih i prosocijalnih osobina i sposobnosti, programom se permanentno ostvaruje kroz istaknute *vaspito-obrazovne ciljeve*. *Kognitivni razvoj* deteta u predškolskom programu je neodvojiv od ostalih aspekata razvoja ličnosti i on se permanentno unapređuje kroz utvrđen *sistem aktivnosti* za decu, za sve uzrasne grupe u predškolskoj ustanovi. *Razvoj komunikacije i dečjeg stvaralaštva* se ostvaruje kroz određene sadržaje rada koji direktno i indirektno doprinose razvoju detetovih dispozicija. Stvaralaštvo deteta u predškolskoj ustanovi iskazuje se u muzici, likovnoj umetnosti, dramskim komadima i sl. Priprema deteta za nastupajuće formalne periode života, takođe se ostvaruje, među kojima se u prvom redu podrazumeva, priprema *deteta za školu* koja ujedno podrazumeva i *pripremu deteta za život* u širem smislu. *Ekološko vaspitanje* je sastavni deo srbijanskog predškolskog programa jer se kroz određene ekološke aktivnosti, jača se svest dece ranog uzrasta o očuvanju prirodne i društvene sredine.

KOMPATIVNA ANALIZA CILJEVA I ZADATAKA PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA U PREDŠKOLSKIM PROGRAMIMA (KURIKULUMIMA) U SLOVENIJI, HRVATSKOJ I SRBIJI

Istaknute ciljeve i zadatke predškolskog vaspitanja i obrazovanja u aktuelnim programskim koncepcijama (kurikulumima) u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji, radi bolje preglednosti, konkretizacije i komparacije podataka predstavljamo u *Tabeli 2*.

Na osnovu ovako predstavljenih činjenica, možemo zaključiti da su vaspitno-obrazovni ciljevi *različito* predstavljeni u programskim koncepcijama. Bitna odrednica slovenačkog kurikuluma koja program čini drugačijim od ostalih, jeste određenje *opštih ciljeva* iz kojih proizilaze principi predškolskog vaspitanja i obrazovanja dece, načela vaspitno-obrazovnog rada, organizacija prostora, vremena i vaspitno-obrazovnih aktivnosti u dečjem vrtiću kao i ostali značajni elementi. Istaknuti su globalni ciljevi iz kojih proizilaze posebni ciljevi, pojedinačno za sve oblasti aktivnosti. Slede primeri aktivnosti za sve oblasti aktivnosti. U Hrvatskoj delatnost predškolskog vaspitanja i obrazovanja dece, zasniva se na opštim postavkama sistema iz kojih proizilazi *opšti cilj* vaspitanja i obrazovanja dece u dečjim vrtićima, iz koga proizilaze *i posebni ciljevi i zadaci* predškolskog vaspitanja i obrazovanja, kojima se doprinosi aspektima razvoja. Aspekti razvoja podrazumevaju podsticanje fizičkog razvoja deteta, koji se u hrvatskom predškolskom programu definiše kao *osnovne telesne potrebe deteta*, zatim sledi aspekt razvoj *stvaralačkih osobina* koje dete spontano pokazuje, u kojem se ogleda razvoj kreativnosti deteta,

ali i njegov *socijalno-emocionalni razvoj*, izražen u programu kao: razvoj društvenosti, saosećajnosti, samokontrole, samostalnosti, kompetencije, optimističkog doživljaja sveta koji okružuje dete i sl. *Kognitivni razvoj* deteta u hrvatskom programu je definisan kao *razvoj radoznalosti i aktivnog stvaralčkog odnosa prema svetu*, u kome pored kognitivnog razvoja ličnosti, ponovo vidimo podsticanje kreativnih potencijala deteta. Možemo primetiti, da je *razvoj kreativnosti deteta u hrvatskom programu iskazan kroz dva aspekta razvoja (kao poseban aspekt razvoja i u okviru kognitivnog razvoja)*, što ovaj program čini, *kvalitetnim, interesantnim, ali i specifičnim upravo zbog činjenice da se u njemu jako ističe razvoj kreativnosti*. Aspekt razvoja *komuniciranja* se odnosi na sve vidove dečjeg komuniciranja i dečjeg spontanog stvaralačkog izražavanja, koji podrazumeva sledeće vrste komuniciranja: u muzici, likovnoj kulturi, dramskoj umetnosti, verbalnom i neverbalnom komuniciranju, ali i ostalim vidovima dečjeg spontanog komuniciranja koji dovode do stvaralačkog izražavanja. Imajući na umu činjenicu da je kreativnost važan ljudski potencijal, koji treba prvo prepoznati na ranom uzrastu deteta, a zatim podsticati, posebno u intencionalnim uslovima koje pruža samo predškolska ustanova, moramo naglasiti da *hrvatski predškolski program prepoznaje, podstiče i razvija sve vidove dečjeg stvaralaštva*. U Srbiji su za Model A, istaknuti posebni ciljevi predškolskog vaspitanja i obrazovanja dece kroz tri globalne sfere razvoja: „otkriva i upoznaje samo sebe; razvija odnose i stiče iskustva i saznanja o drugim ljudima; saznaje svet oko sebe i razvija načine delovanja oko njega“ (Ministarstvo prosvete i sporta, 2006, 19). Aspektima razvoja doprinosi se određenim aktivnostima (interakcijske, intelektualnem stvaralačke, produktivne, aktivnosti u prirodi, psihološke aktivnosti i dr.). Model B ima svoje posebno razrađene ciljeve i zadatke vaspitanja i obrazovanja dece utvrđene kroz utvrđene aspekte razvoja deteta: „fizički razvoj, socio-emocionalni razvoj, kognitivni razvoj deteta i razvoj komunikacije i stvaralaštva“ (Ministarstvo prosvete i sporta, 2006, 58). Iako su koncepcije Modela A i Modela B različite, oni imaju zajedničke vaspitno-obrazovne ciljeve. Možemo reći da aspektima razvoja u Modelu B, doprinosi utvrđen sistem aktivnosti za

Tabela 2: Ciljevi i zadaci predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji

CILJEVI I ZADACI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA			
SLOVENIJA	HRVATSKA	SRBIJA	
Ciljevi Kurikuluma za vrtiće	Opšte postavke u sistemu vaspitanja	Zajednički vaspitno-obrazovni ciljevi u Modelu A i Modelu B	
Oblasti aktivnosti u odnosu na razvoj i uzrast deteta	*Razvoj pojedinca u skladu s ličnim potrebama, sposobnostima, mogućnostima i interesovanja	Posebni ciljevi	
*Kretanje	*Osposobljavanje pojedinca za određeni tehnološki, društveni, politički, kulturni i ekološki razvoj;	Model A	Model B
*Jezik	OPŠTI CILJ		
*Umetnost	Posebni ciljevi i zadaci u odnosu na aspekte razvoja deteta	kroz sfere razvoja deteta	kroz aspekte razvoja deteta
*Priroda			

*Društvo *Matematika		Aspekti razvoja	Ciljevi i zadaci	*Upoznavanje i ovladavanje samim sobom	*Upoznavanje i ovladavanje samim sobom
Uzrast dece		*Osnovne telesne potrebe	*Očuvanje zdravlja * Razvoj emocionalne stabilnosti *Razvoj samostalnosti *Razvoj pozitivne slike o sebi *Socijalne interakcije *Razvoj komunikacije *Razvoj slobodnog izražavanja *Razvoj radoznalosti *Razvoj kreativnosti *Razvoj intelektualnih sposobnosti	*Razvijanje odnosa, sticanje iskustva i saznanja o drugim ljudima	*Razvijanje odnosa, sticanje iskustva i saznanja o drugim ljudima
od 1-3 godine	od 3-6 godina				
*Globalni ciljevi		*Stvaralačke osobine koje dete spontano pokazuje			
*Ciljevi		*Radoznalost i aktivan stvaralački odnos prema svetu		*Izgrađivanje saznanja o neposrednoj okolini i načinima delovanja na nju	*Izgrađivanje saznanja o neposrednoj okolini i načinima delovanja na nju
*Primeri aktivnosti					
*Uloge odraslih		*Komuniciranja			
				*Priprema deteta za polazak u školu	

sve aspekte pojedinačno, kroz određene sadržaje rada koji čine: dete, njegovo prirodno i društveno okruženje. U Modelu A, razvoj deteta je predstavljen kroz globalne sfere razvoja za koje postoji utvrđen sistem aktivnosti. Analizirajući *zajedničke ciljeve vaspitanja i obrazovanja* dece u Srbiji, zapažamo da program doprinosi optimalnom, harmoničnom razvoju deteta i podstiče sve njegove razvojne i stvaralačke sposobnosti. Specifičnost u srbijanskom programu jeste jedan od istaknutih ciljeva vaspitanja i obrazovanja dece koji se odnosi na pripremu za školu kroz *poseban pripremni predškolski program*. Za oba modela, Model A i Model B, jasno je istaknut *cilj pripremnog predškolskog programa*, i *zadaci vaspitno-obrazovnog rada* u godini pred polazak u školu. Priprema deteta za školu je cilj koji se decidirano navodi samo u srbijanskom predškolskom programu za razliku od hrvatskog i slovenačkog predškolskog programa (kurikuluma), gde se ovaj cilj posebno ne ističe

Kroz sadržaj hrvatskog programa se može primetiti da svi *sadržaji i aktivnosti* doprinose dobroj pripremi deteta za školu, što se takođe može reći i za slovenački predškolski kurikulum. U Sloveniji, u kurikulumu ne postoji poseban pripremni predškolski program. Kvalitetnoj pripremi za školu doprinose svi sadržaji i aktivnosti koje se odvijaju u predškolskoj ustanovi. Poseban cilj predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji koji se ističe u programu, važan za njene stanovnike ali i buduće naraštaje, jeste cilj kojim se doprinosi zaštiti i očuvanju prirodne sredine. Imajući na umu činjenicu da je zemlja ugrožena, u programu se daju sugestije kojim se ukazuje na značaj i nepohodnost ekološkog vaspitanja dece na najranijem uzrastu u organizovanim institucionalnim uslovima. Značajno je reći da tome pogoduju karakteristike i razvojne zakonitosti dece koje treba uvažiti, posebno sposobnost njihove plastičnosti (prijemčivost i upijajuća sposobnost dece za sadržaje koji im se nude), koju treba planski iskoristiti na ovom uzrastu, u cilju podsticanja i razvijanja njihove svesti o zaštiti i očuvanju prirode. Polazeći od ideje da je obrazovanje dece za održivi razvoj, ideja koju je moguće realizovati, pravilnim i

blagovremenim uticajima od strane vaspitača, kasnije i učitelja na najranijem uzrastu (počev od predškolskog), treba maksimalno iskoristiti sve pogodnosti koje nudi predškolski program, kako bi se deci kroz određene ekološke aktivnosti približili i dočarali sadržaji koji doprinose razvoju eko svesti, kasnije i razvoju eko mišljenja koje nastaje kao rezultat prirodnog sazrevanja ali i vršenja intencionalnih uticaja na dete u predškolskoj ustanovi.

U Hrvatskoj, ovaj zahtev prepoznajemo u određenju opštih postavki o razvoju individualiteta u *Prijedlogu koncepcije razvoja predškolskog odgoja*, kojim se jedinka između ostalog vaspitava i za ekološki razvoj društva, ali se kroz određene smernice u sadržaju predškolskog programa latentno prepoznaje. U Sloveniji se ovaj cilj realizuje u okviru posebne oblasti aktivnosti koja se u programu definiše kao „Priroda“. U okviru ove vaspitno-obrazovne oblasti definisani su globalni ciljevi a iz njih izvedeni posebni ciljevi, kojima se doprinosi upoznavanju, očuvanju i zaštiti životne sredine. Nakon ovoga sledi prikaz primera aktivnosti za oblast „Priroda“ za obe uzrasne grupe (za decu od 1-3 godine, i za decu od 3-6 godina).

U *Tabeli 3.* dajemo prikaz vaspitno-obrazovnih ciljeva u programima (kurikulumima). U slovenačkom, hrvatskom i srbijanskom predškolskom programu (kurikulumu), uočava se dobra konkretizacija ciljeva i zadataka predškolskog vaspitanja i obrazovanja. U hrvatskom predškolskom programu, zapažamo da iz *opšteg cilja* predškolskog vaspitanja i obrazovanja, proizilaze posebni ciljevi i zadaci, kojima se podstiču svi aspekti razvoja ličnosti deteta, stvaralaštvo i kreativnost. Predstavljeni ciljevi u programu odnose se na sve uzrasne grupacije dece. U srbijanskom programu, oba modela imaju zajedničke vaspitno-obrazovne ciljeve, kojima se planski i sistematski utiče na razvoj deteta, rano učenje, vaspitanje i pripremu za školu.

Tabela 3: Vaspitno-obrazovni ciljevi u programima (kurikulumima) predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Sloveniji, u Hrvatskoj i Srbiji

VASPITNO-OBRAZOVNI CILJEVI		
SLOVENIJA	HRVATSKA	SRBIJA
Oblasti aktivnosti u kurikulumu	Posebni ciljevi i zadaci	Zajednički vaspitno-obrazovni ciljevi u oba modela
Kretanje		
Globalni cilj: omogućiti i olakšati kretanja dece; Ciljevi: razvijanje koordinacije i skladnosti pokreta;	*Očuvanje zdravlja	*Sticanje pozitivne slike o sebi;
Jezik	*Razvoj emocionalne stabilnosti	*Razvijanje poverenja u sebe i druge;
Globalni cilj: razvijati svest dece o postojanju maternjeg jezika i drugih jezičkih kultura; Ciljevi: slušanje jezika u svakodnevnoj komunikaciji sa decom i odraslima;	*Razvoj samostalnosti	*Podsticanje samostalnosti i individualne odgovornosti i autentičnosti izraza i delovanja;
Umetnost	*Razvoj pozitivne slike o sebi	*Razvoj intelektualnih kapaciteta u skladu sa razvojnim potrebama, mogućnostima i interesovanjima;
Globalni cilj: doživljavanje, razumevanje i uživanje u umetnosti; Ciljevi: omogućiti detetu da izrazi svoje misli, osećanja i emocija na svoj način, umetničkim sredstvima za izražavanje;	*Socijalne interakcije	*Razvoj socijalnih i moralnih vrednosti u skladu sa humanim i tolerantnim vrednostima demokratski uređenog društva

Društvo		osetljivog na porodične, kulturološke i verske različitosti;
Globalni cilj: upoznavanje samim sobom, i sa drugim ljudima; Ciljevi: da dete stiče iskustva u vrtiću, koja su u duhu demokratskih načela;	*Razvoj komunikacije	*Kultivisanje dečjih emocija i negovanje odnosa nenasilne komunikacije i tolerancije;
Priroda	*Razvoj slobodnog izražavanja	*Razvoj motornih sposobnosti i spretnosti;
Globalni cilj: razvijanje naklonosti, poštovanja i odgovornog odnosa prema živoj i neživoj prirodi; Ciljevi: otkrivati i saznavati, porediti živu i neživu prirodu ;	*Razvoj radoznalosti	*Podsticanje kreativnog izražavanja deteta;
Matematika	*Razvoj kreativnosti	*Priprema za nastupajuće tranzicione i kompleksnije periode života (priprema i adaptacija za polazak u vrtić; u školu; za rekreativni boravak);
Globalni cilj: razvijanje matematičkog izražavanja; Ciljevi: da dete izbroji decu u grupi;	*Razvoj intelektualnih sposobnosti	*Razvijanje svesti o značaju zaštite i očuvanju prirodne i društvene sredine

Specifičnost u srbijanskom programu, predstavlja istaknut cilj pripreme deteta za školu, koji se samo u ovom programu decidirano ističe, što ovaj program čini interesantnim. Vaspitno-obrazovni ciljevi u slovenačkom kurikulumu su istaknuti u okviru *oblasti aktivnosti* (vaspitno-obrazovne oblasti), kroz prikaz globalnih i pojedinačnih ciljeva kojima se podstiču svi aspekti razvoja ličnosti deteta. Kreativnost i stvaralaštvo dece je posebno naglašena u slovenačkom kurikulumu i podrazumeva fleksibilne i raznovrsne postupke u radu kojim se razvijaju i podstiču sve vrste dečjeg spontanog i ciljanog stvaralačkog izražavanja u umetnosti. Napominjemo, da zbog velikog broja istaknutih *globalnih* i pojedinačnih *ciljeva* u slovenačkom kurikulumu predškolskog vaspitanja, dajemo samo po jedan njihov primer za sve *oblasti aktivnosti*.

ZAKLJUČAK

Sagledavanjem opštih karakteristika slovenačkog, hrvatskog i srbijanskog predškolskog programa, kao i deskriptivnom analizom i komparativnim predstavljanjem ciljeva i zadataka predškolskog vaspitanja i obrazovanja u predškolskim programima (kurikulumima), koji se danas realizuju u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji, pokušali smo da predstavimo istaknute ciljeve i zadatke u ovim programskim koncepcijama. U odnosu na zadatak da se ispita i utvrdi da li predškolski programi (kurikulumi), u Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji imaju različito postavljene *vaspitno-obrazovne ciljeve* u odnosu na aspekte razvoja ličnosti deteta, možemo konstatovati da su u sva tri predškolska programa (kurikuluma), ovi ciljevi različito predstavljeni, uz zapažanje izvesnih sličnosti. Međutim, bez obzira na zapažene razlike u programima (kurikulumima), prepoznajemo *iste bazične ciljeve institucionalnog predškolskog vaspitanja i obrazovanja*. Razlike koje se javljaju jesu u konkretizaciji *opštih, globalnih i pojedinačnih ciljeva* u programima (kurikulumima), kojima se podstiče razvoj deteta. Ovim potvrđujemo da su u predškolskim programima (kurikulumima) u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji, utvrđeni *različito postavljene vaspitno-obrazovni ciljevi u odnosu na dete i njegove aspekte razvoja*.

LITERATURA

- 1.) Bavić, N. (1991): Kakav predškolski odgoj? *Pedagogija*, Vol. XXVI , br.1-2, (1-5).
- 2.) Kamenov, E. (2008): *Obrazovanje predškolske dece*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- 3.) Klemenović, J. (2009): *Savremeni predškolski programi*. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine; Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača "Mihailo Palov".
- 4.) Kopas-Vukašinović, E. (2010): *Predškolski programi u Srbiji*. Jagodina: Pedagoški fakultet.
- 5.) Kopas-Vukašinović, E. (2011): *Predškolski programi u Srbiji: Razvoj i perspektive*. *Uzdanica VIII br.2*, 127-137.
- 6.) Lepičnik-Vodopivec, J. (2009): *Reasons why Future Educators of Preschool Children Chose the Pedagogic Profession*. U zborniku *Monografija međunarodnog znanstvenog skupa „Škola po mjeri”* (str.163-174). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za obrazovanje učitelja i odgojitelja.
- 7.) Krstović, J.(2014): *Neke dileme o obrazovanju odgajatelja u svjetlu pozicioniranja ranog i predškolskog odgoja u prijedlogu Nacionalnog okvirnog kurikulumu i njihov odraz na polazne osnove hrvatskoga kvalifikacijskog okvira*. Retrieved May 15th, 2014. From the World Wide Web <http://info.hazu.hr/upload/file/HKO/Jasna%20Krstovic.pdf>
- 8.) *Ministarstvo kulture i prosvjete (1991a)*. *Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece*. Zagreb: Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete, broj 7/8,1991.
- 9.) *Ministarstvo kulture i prosvjete (1991b)*. *Prijedlog koncepcije razvoja predškolskog odgoja*. Zagreb: Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete, broj7/8,1991.
- 10.) *Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije (2006)*. *Pravilnik o Opštim osnovama predškolskog programa*. Beograd: Prosvetni pregled
- 11.) *Strokovni svet RS za splošno izobraževanje (1999)*. *Kurikulum za vrtce*. Retrieved March 12th, 2012. from the World Wide Web http://www.mizks.gov.si/si/solstvo/predsolska_vzgoja/vrste_programov/

COMPARATIVE ANALYSIS OF GOALS AND TASKS OF PRESCHOOL EDUCATION ACCORDING TO PROGRAM CONCEPTS IN SLOVENIA, CROATIA AND SERBIA

SUMMARY

This paper presents programs (curricula) of preschool upbringing and education in Slovenia, Croatia and Serbia through detailed overview of aims and goals of preschool education in these societies. Descriptive method and the method of content analysis of current program documents were applied. Based on the fact that the programs (curricula) are different in content and structure, the results of our theoretical considerations point to the same basic goals of institutional preschool upbringing and education in these societies. There are also differences in the concretization of general, global and individual goals in these programs (curricula) that encourage child's development, confirming that in Slovenia, Croatia and Serbia different educational goals in relation to the child and its development aspects are set.

Key words: upbringing and education objectives, preschool upbringing, program (curriculum)

L'ANALISI COMPARATIVA DEGLI SCOPI E COMPITI DELL' EDUCAZIONE PRESCOLASTICA E DELL' ISTRUZIONE SECONDO I CONCETTI PROGRAMMATICI IN SLOVENIA, CROAZIA E SERBIA

RIASSUNTO

Nella tesi sono presentati i programmi (curricula) di educazione e formazione prescolare nella Slovenia, Croazia e Serbia, attraverso la rappresentazione dettagliata degli obiettivi e dei compiti di educazione prescolare nelle società sopraindicate. È stato applicato il metodo descrittivo e l'analisi del contenuto di attuali documenti del programma. Partendo dal fatto che i programmi (curricula) sono diversi per quanto riguarda il contenuto e la struttura, il risultato delle nostre riflessioni teoriche puntano sugli stessi obiettivi di base della formazione ed educazione istituzionale prescolare nelle società menzionate. Troviamo le differenze nel processo di concretizzazione di obiettivi generali, globali e quelli particolari in questi programmi (curricula) che stimolano lo sviluppo del bambino, confermando così che nei programmi (curricula) prescolari nella Slovenia, Croazia e Serbia, obiettivi di educazione e formazione rispetto al bambino e agli aspetti del suo sviluppo sono posti in modo diverso.

Parole chiave: obiettivi di educazione e formazione, educazione prescolare, programma (curricula)

USPOREDNA ANALIZA CILJEVA I ZADATAKA PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA PREMA PROGRAMSKIM KONCEPCIJAMA U SLOVENIJI, HRVATSKOJ I SRBIJI

SAŽETAK

U radu su predstavljeni programi (kurikulumi) predškolskog odgoja i obrazovanja u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji kroz detaljni prikaz ciljeva i zadataka predškolskog odgoja u ovim društvima. Primjenjena je deskriptivna metoda i postupak raščlanjivanja sadržaja aktualnih programskih dokumenata. Polazeći od činjenice da se programi (kurikulumi), po sadržaju i strukturi međusobno razlikuju, rezultati naših teorijskih razmatranja ukazuju na iste temeljne ciljeve institucionalnog predškolskog odgoja i obrazovanja u ovim društvima. Javljuju se i razlike u konkretizaciji općih, globalnih i pojedinačnih ciljeva u ovim programima (kurikulumima) kojima se potiče razvitak djeteta, čime potvrđujemo u predškolskim programima (kurikulumima) u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji utvrđenost različito postavljenih odgojno-obrazovnih ciljeva u odnosu na dijete i njegove aspekte razvitka

Ključne riječi: odgojno-obrazovni ciljevi, predškolski odgoj, program (kurikulum)